

Innsavnan og virking av ull - Búskaparlig frágreiðing

Búnaðarstovan, 29. februar 2016

Innihaldsyvirlit

Fororð 3

1.0 Inngangur	4
1.1 Hví hefur tað týdning at fáa ullina innsavnaða og virkaða?	4
1.2 Marknaður og menningarmøguleikar fyri føroysku ullini	4
1.3 Visión fyri gagnnýtslu av ullini	5
1.4 Fíggjarkarmar - inntøkufíggjað virkseimið undir Búnaðarstovuni	5
1.5 Almennur stuðul	6
2.0 Rakstur av virkseminum	7
2.1 Raksrætlan	7
Talva 1: Fortreytir fyri rakstrarætlan:	7
Talva 2: Grundrakstur – Ullamiðstöðin	8
Talva 3: Rakstrarætlan fyri Ullamiðstöðina 2016 til 2020:	8
3.0 Virðisskapanin	9
3.1 Virðisskapan	9
Talva 4: Fortreytir fyri virðisskapanini	9
Talva 5: Virkseimi (bruttovirði) í teimum ymsu liðunum	10
Talva 6: Virðisskapanin	11
4.0 Samfelagsbúskaparlíga íkastið av virkseminum	12
Talva 7: Prinsippskitsa yvir penigalíga renslid í teimum ymsu liðunum	13
4.1 Dømi: avleiddar inntøkur til landskassan við øktari lønarinntøku/nýtslu	13
4.2. Avleiddar inntøkur til landskassan frá ullavirkseminum	14
Talva 8. Landsbúskaparlíga árinid av samlaða virkseminum	15
5.0 Bygnaður – Skipan av ítøkiligum virkseminum	16
Mynd 1. Bygnaður og prinsippskitsa	16
Mynd 2. Skitsa yvir ullainnsavnanina frá bøndunum til Ullamiðstöðina	17
6.0 Niðurstøða	19
6.1 Kjak - fortreytir og næsta stig	20
Keldulisti:	21

FORORÐ

Búnaðarstovan hevur heitt á undirritaða um at gera eina búskaparliga frágreiðing viðvíkjandi ullainnsavnan og – virking í Føroyum.

Frágreiðingin er býtt upp í fyra partar:

- Ein innleiðandi part, har m.a. komið verður inná menningarmøguleikarnar fyri at virka føroysku ullina, og hvørji viðurskipti tala fyri at fara undir hetta virkseimið og hvussu virkseimið fíggarliga kann/eigur at verða skipað
- Ein rakstrarbúskaparligan part, har hugt verður nærri at ítøkiligum búskaparligu móguleikunum, sum liggja í at fáa innsavnað, flokkað og pakkað ullina við víðari sølu fyri eyga
- Eina lýsing av virðisskapanini í teimum ymsu liðunum av ullavirkingini frá rættini til lidna plaggið, og harundir hvørja virðisskapani ávirkan ullavirkingin potentielt kann hava á samfelagsbúskapin, serliga inntøkur og útreiðslur hjá landskassanum.
- Ein bygnaðarlígan part, við ítøkiligum uppskoti um, hvussu karmarnir fyri ullainnsavningina kunnu skipast.

Grundarlagið fyri frágreiðingini eru samrøður og fundir eg havi havt við persónar, sum hava innlit í og royndir á økinum, og ymsar skrivligar frágreiðingar og lýsingar, sum eru til skjals viðvíkjandi ullavirking. Sí keldulistan aftast í frágreiðingini.

Handað Búnaðarstovuni 29. februar 2016

Ari Johanneson

1.0 INNGANGUR

1.1 Hví hevur tað týdning at fáa ullina innsavnaða og virkaða?

Viðurskifti, sum tala fyri at fara undir at savna inn og víðari virka ullina eru:

- vinnumøguleikar eru í hesum virkseimi, um rætt verður borið at,
- við eini skipaðari innsavning gerst ullin atkomulig hjá øllum og útlitini gerast betri fyri at fáa gagnnýtt ótroyttu møguleikarnar, sum liggja í hesum tilfeinginum,
- atlit til umhvørvið, burðardyggja framleiðslu og djóravælfærd tala fyri, at ullin verður fingin til høldar,
- umframt at ullin kann gerast grundarlag undir føroyskt framleiddum klædnævørum, kann "tann góða søgan" um, hvussu vit fara um og gagnnýta okkara tilfeingi innan hetta økið, gerast ein búskaparligur vinningur fyri landið, serliga í ferðavinnuhøpi,
- ullin er partur av okkara samleika og stoltleika

1.2 Marknaður og menningarmøguleikar fyri føroysku ullini

Um vit siga at umleið 70.000 áseyðir eru í Føroyum, og tað í miðal er 1 kg av ull á hvørjum áseyði, so er potentiali fyri eini 70 tonsum av ull um árið, um øll ullin verður fingin til høldar.

Eftirspurningur/marknaður er fyri ull, men ein av avbjóðingunum er, at prísurin fyri rávøruna er lágur, og higartil hevur verið trupult at kunna latið eina hóskaði samsýning til bøndurnar fyri ullina, við tí úrsliti, at ullin í stóran mun verður burturbeind, heldur enn at vera gagnnýtt.

Serliga er tað í fyrsta og øðrum liði av virðisketuni, at trupult er at fáa ein nøktandi prís fyri vøruna. Viðurskifti eru tó, sum tala fyri, at gjørligt kann verða at fáa ein rímuligan prís, um ullin verður rætt haggreidd og treytað av, at víðarivirkingin til tógv og liðugtvørur verður gjørd málrættað.

Helst er tó neyðugt við einum ávísnum almennum stuðli í fyrsta liði, men samlað sæð eru útlit fyri, at ullin kann fáast til høldar og verða virkað og gagnnýtt á búskaparligan burðardyggan hátt.

Sambært frágreiðingini "Innsavning, flokking og vasking av ull" Búnaðarstovan juni 2010, verður staðfest, at sum heild hevur spunavinnan havt trupult við at fáa hendur á góðari føroyskari ull, hóast

teimum hevur tørvað hana, og hóast tað er er "inn" og uppi í tíðini at binda og virka pløgg og annað úr ull, bæði her í Føroyum og í okkara grannalondum. Hetta sigur, at tað er ein marknaður, eisini fyri føroyskari ull. Í Føroyum eru fleiri fyrirkur, ið framleiða tógv og pløgg úr ull, hóast tað ikki er føroysk ull burtur av, ið verður nýtt.

1.3 Visión fyri gagnnýtslu av ullini

Ótroyttir móguleikar eru í gagnnýtslu av føroysku ullini, og kanska er tað bert hugflogið, sum í síðsta enda verður avmarkingin hjá okkum at koma víðari.

Sum eina byrjan eigur ein vísió at verða orðað um, hvat vit í framtíðini ynskja at fáa burturúr ullini.

Viðkomandi aktørar innan økið - Búnaðarstovan, Bóndafelagið, Óðalsfelagið, umboð fyri ymsu fyrirkurnar innan økið, ferðavinnan o.o. - eiga at seta seg saman og orða eina vísió fyri gagnnýtslu av føroysku ullini.

Eina vísió, sum fevnir munandi longri og víðari enn hendan frágreiðing leggur upp til, men uttan at tað skal seinka sjálvum ætlanunum at fara í gongd við at savna inn og víðari virka ullina.

1.4 Fíggjarkarmar - inntøkufíggjað virkseimið undir Búnaðarstovuni

Ymsir mátar eru at skipa fíggjarkarmarnar fyri innsavning og víðari virking av føroysku ullini, men tey seinastu árin hava tó víst, at tað er trupult at fáa eitt búskaparligt avkast av virkseminum, sum kann bera eitt vanligt einskilt vinnuvirkseimi.

Av tí, at tað hevur almennan týdning at taka hond um truplleikan, tað er at ullin ikki verður tikin upp, er spurningurin tí um ikki hetta eigur at verða ein uppgáva hjá tí almenna at taka sær av hesum virkseminum.

Og skal hetta skipast undir tí almenna, so er nærliggjandi, at virkseimi kann skipast sum partur av virkseminum á Búnaðarstovni. Hetta m.a. orsakað av, at ein partur av ullavirkseminum kann metast sum náttúrligur partur av royndar-, grannskingar- og ráðgevingarvirkseminum á Búnaðarstovni. Harumframt eru eisini høli og útgerð tøk á Búnaðarstovni, sum eru væl egnað til endamálið.

Tann parturin, sum hevur við ítøkiliga rakstur at gera, kann eisini væl hugsast sum ein náttúrligur partur av tí virkseimi, sum frammanundan er

á Búnaðarstovuni, men hetta krevur sjálvandi, at formligu karmarnir fyri hesum virkseminum verða fingnir uppá pláss.

Ein máti kundi verið at skipa hetta sum inntøkufíggað virksemi, sambært játtanarskipan landssins. Búnaðarstovan hevur longu í dag partar av sínum virksemi skipað á hendan hátt.

Sambært játtanarskipanini er tað ein treyt, at inntøkufíggað virksemið skal verða sprottið náttúrliga úr vanliga virksemi stovnsins. Inntøkufíggað virksemi skal í størst møguligan mun javnviga. Eitt møguligt yvirskot kann verða nýtt til vanliga virksemið, og eitt møguligt undirskot verður fíggað av vanliga virkseminum. Vísir roknskapurin fyri inntøkufíggað virksemi undirskot í minst 3 ár, kann landsstýrismaðurin í fíggjarmálum gera av at niðurleggja virksemið.

1.5 Almennur stuðul

Ofta verður sagt, at um eitt ávíst vinnuligt virksemi ikki kann bera seg uttan almennan stuðul, so eigur ikki at verða farið undir virksemið.

Hóast hetta sæst ofta, at myndugleikar stuðla ávísimum vinnuligum virksemi. Sum regul er stuðulin treytaður av, at 1) tað hevur týdning fyri tað almenna at tað ávísa virksemið verður útint, 2) at hetta virksemið samlað kann verða til gagns fyri búskapin í landinum og/ella á annan hátt verða til gagns fyri samfelagið.

Almennur stuðul til ávíst vinnuligt virksemi má ikki verða kappingaravlagandi fyri aðrar fyritøkur, sum kunnu hugsast at virka innan ávísa økið.

Samanumtikið kann sigast, at stuðul eigur bert at verða veittur, um stuðulin á ein ella annan hátt kann viðføra eina nettoøking av samlaða samfelags virðinum/vælferðini.

Sum eg niðanfyri fari at vísa á, eru viðurskifti, sum tala fyri, at landið í hesum føri eigur at lata eina ávísa upphædd í stuðli, fyri at gongd kann koma á virksemið at virka føroysku ullina.

2.0 RAKSTUR AV VIRKSEMINUM

2.1 Raksrarætlan

Í niðanfyri vístu talvum er sett upp, hvussu ein hugsaður rakstur kundi verið fyri ullainnsavningina, innroknað eina minni upphædd í almennum stuðli. Raksturin er treytaður av, at virkseimið kann skipast soleiðis sum skotið upp við inntøkufíggjaðum virkseimi á Búnaðarstovuni, og treytað av, at bygnaðurin kann verða soleiðis sum skotið upp í kapitli 5, Bygnaður, og har IRF stendur fyri innsavningini av ullini.

Raksturin fevnir um virkseimið frá 1) Rættini til ullin liggur flokkað og pakkað í sekkjum á Búnaðarstovuni/(hereftir kallað Ullamiðstöðin) og 2) frá Ullamiðstöðini har ullin verður seld til spinnarí o.o. til víðari virkingar.

Talva 1: Fortreytir fyri rakstrarætlan:

Nøgd av ull potentielt 70 tons
Innsavnað fyrsta floks ull 40 tons
Innsavnað annað floks ull 20 tons
Fyrsta floks ull søluprísur kr. 15/kg til bóndurnar
Annað floks ull søluprísur kr. 2/kg til bóndurnar
Tímaløn 150 kr. alt í roknað
37 tímars vika
Søluprísur fyrstafloks ull 10 kr /kg til spinnarí o.o.
Søluprísur annað floks ull 4 kr/kg til spinnarí o.o.

I talvu 2 niðanfyri eru tøluni fyri grundraksturin sett upp. Um virkseimið verður rikið, sum inntøkufíggjað virkseimi eiga inntøkur og útreiðslur at javnviga yvir tíð. Um t.d. inntøkurnar fara at gerast størri enn útreiðslurnar og virkseimið áhaldandi fer at geva yvirskot, eiga inntøkurnar at verða regulaðar samsvarandi útreiðslunum, og harundir eisini møgulig minking/niðurlaging av stuðlinum. Umvent um inntøkurnar ikki strekkja til at rinda útreiðslurnar yvir longri tíð, má støða takast til at gera neyðug átøk, soleiðis at fíggjarlig javnvág kemur í, ella alternativt má støða takast til um virkseimið skal steðga.

Talva 2: Grundrakstur – Ullamiðstöðin

Inntøkur:		
Søla fyrsta floks ull í Føroyum/uttanlands (40 tons)	10 kr. kg	400.000
Søla annað flokks ull í Føroyum /uttanlands (20 tons)	4 kr. Kg	80.000
Almennur stuðul (øll innsavnaða ullin)		500.000
	Innt. íalt	980.000
Útreiðslur:		
Keyp av ull frá bóndunum (fyrstafloks 40 tons)	15 kr. Kg	600.000
Keyp av ull frá bóndunum (annað flokks 30 tons)	2 kr. Kg.	60.000
Tímaløn (5 tímalønt fólk í 8 vikur á 37 tímar/viku 150 kr/timan)		220.000
Annað		100.000
	Útr. íalt	980.000

Viðmerkjast kann, at tørvur er á keypa ymsa útgerð, um farið veðrur undir virkseimið, men mettt verður at talan er ikki um stórar upphæddir, og at hendan útgerð helst kann útvegast innan verandi figgjarkarmar.

Í talvu 3 niðanfyri er sett upp rakstraræltan fyri árin 2016 til 2020. Rakstrarætlanin tekur støði í grundrakstrinum í talvu 2.

Talva 3: Rakstrarætlan fyri Ullamiðstöðina 2016 til 2020:

Inntøkur:	2016	2017	2018	2019	2020
Søla fyrsta floks ull í Føroyum/uttanlands	200.000	267.000	400.000	400.000	400.000
Søla 2. floks ull í Føroyum	40.000	53.000	80.000	80.000	80.000
Almennur stuðul	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Inntøkur íalt:	740.000	820.000	980.000	980.000	980.000
Útreiðslur:					
Keyp av ull frá bóndunum	300.000	400.000	600.000	600.000	600.000
Keyp av ull frá bóndunum (annað flokks 30 tons)	30.000	40.000	60.000	60.000	60.000
Tímaløn (5 tímalønt fólk í 2 mánaðar)	220.000	220.000	220.000	220.000	220.000
Annað	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Útreiðslur í alt:	650.000	760.000	980.000	980.000	980.000
Úrslit	90.000	60.000	0	0	0

Sum tað framgongur á talvu 3 er yvirskot í 2016 og 2017, og kemst tað av, at tað neyvan fer at eydnast at savna alla ullina inn fyrsta og annað árið, og sostatt verða minni útreiðslur til keyp av ull frá bóndunum.

3.0 VIRÐISSKAPANIN

3.1 Virðisskapan

Virðisskapanin er virðið, sum verður skapað í hvørjum einstøkum liði frá rávøru til liðugt virkaðu vøruna. Fyri at finna virðisskapanina (nettovirði) er neyðugt fyrst at gera upp samlaða virði í hvørjum einstøkum liði. Virðisskapanin finnst við at trekkja tey virðini frá, sum ganga aftur frá liði til lið.

Í okkara føri byrjar virðisskapanin við, at:

- bóndur klippa/royta ullina av seyðinum og selja hana víðari til Ullamiðstöðina (1. lið),
- Ullamiðstöðin, sum flokkar, pakkar og víðari selur ullina til spunafyrirøkur (2. lið),
- spunafyrirøkur o.o karða, nappa og spinna v.m., soleiðis at ullin verður til tógv (3. lið),
- tógvið verður keyt av kundum/fyrirøkum, sum virka tógvið til liðugt vørunum við tí, sum har til hoyrir, sniðgeving v.m., (4. lið).

Í talvu 4 eru fortreytirnar vístar fyri virðisskapanini.

Talva 4: Fortreytir fyri virðisskapanini

1 kg av ull gevur í miðal ½ kg av tógvi
1 kg av tógvi hevur eitt miðalvirði á 300 kr. /kg, selt til handlarnar
Aarbeiðsløn til 1 kg av tógvi (uml. 50% av miðalvirinum), 150 kr/kg tógv
Rakstur, viðlíkahald, avskrivningar v.m. og vinningur av 1 kg av tógvi 150 kr.
Til eina troyggju gongur millum 0,5 kg til 1 kg av tógvi
Ein bundin troyggja - miðal søluvirði í handlinum 1000 kr.
Arbeiðsløn í miðal til eina troyggju 500 kr.
Rávøra (tógv), rakstur, viðlíkahald, avskrivningar og vinningur til eina troyggju 500 kr.

Í talvu 5 niðanfyrri er virðið frá samlaða virkseminum í teimum ymsu liðunum í virðisketuni víst.

Talva 5: Virksemi (bruttovirði) í teimum ymsu liðunum

Fyrsta lið:			
Bóndur royta og selja víðari til Ullamiðstöðina	Eindarprísur	Nøgd	Virðisskapan í alt (kr.):
Fyrstafloks ull	15	40.000	600.000
Annað flokks ull	2	20.000	40.000
		Virði í alt 1. lið:	640.000
Annað lið:			
Ullamiðstöðin savnar inn, flokkar, pakkar, víðari selur v.m.	Eindarprísur	Nøgd	Virðiskapan í alt:
Fyrstafloks ull, keyp frá bóndum	15	40.000	600.000
Annað floks ull, key frá bóndum	2	20.000	40.000
Almennur stuðul			500.000
Lønir	150	1.480	222.000
Søla til spinnarí o. o.	10	40.000	400.000
Søla til spinnarí o. o.	4	20.000	80.000
		Virði í alt 2. lið:	1.842.000
Triðja lið (hugsað dømi, har øll ullin verður víðari virkað í Føroyum):			
Spinnarí o.o. Keypa ull frá Ullamiðstöðini:	Eindarprísur	Nøgd	Virðiskapan í alt:
Fyrstafloks ull	10	40.000	400.000
Annað floks ull	4	20.000	80.000
Arbeiðsløn f.s.v. karðing, spinning v.m. 60 tons x 0,5 = 30 tons tógv	150	30.000	4.500.000
Rakstur, viðlíkahald, avskrivningar og vinningur v.m.	150	30.000	4.500.000
		Virði í alt 3. lið	9.480.000
Fjórða lið (hugsað dømi, har alt tógvíð veður nýtt til liðugt vørur í Føroyum):			
Bundið veður til liðugt vørur í føroyum	Eindarprísur	Nøgd	Virðiskapan í alt:
Fyrir tókur, sum víðarivirkað (binda v.m.) keypa liðugt tógv	300	30.000	9.000.000
Areiðsløn til liðugt bundnar troyggjur	500	30.000	15.000.000
Rakstur, viðlíkahald, avskrivningar og vinningur v.m.	500	30.000	15.000.000
		Virði í alt 4. lið	39.000.000

Í talvu 6 er sjálv virðiskapanin (nettovirðið) víst, har frátrekt eru tey virðini, sum ganga aftur frá liði til lið. Størsti parturin av virðiskapanini stavar frá lønarinntøkum í teimum ymsu liðunum.

Talva 6: Virðisskapanin

Sum nevnt omanfyri eru tøluni sett upp undir tí fortreyt, at øll ullin verður virkað í Føroyum (ikki uttanlendis), eisini víðari virkingin til liðugt vørur. Støðan í dag er tann, at meginparturin av ullini, ið verður fingin til høldar, verður virkaður uttanlendis (bæði spinning og binding v.m.).

Sum vit síggja er møguliga virðisskapanin í fyrsta liði kr. 640.000, í 2. liði kr. 702.000, í triðja liði 9.000.000 og í fjórða liði 30.000.000. Stórar óvissur eru viðv. tølunum í 3. og 4. liði, og skulu tey tí takast við fyrivarni, men tað, sum hevur týðning her er at vísa tað potentiella virði, sum liggur í hesum liðum.

Viðmerkjast kann, at sokallaða immateriella virðisskapanin ikki er íroknað uppgerðina. Einans framtíðar hugflog og framfýsni fer at vísa, hvussu og um tað kann hepnast okkum at fáa skapt virði, sum fevna útyvir vanliga nyttuvirði av vøruni, og sum kundin er sinnaður at rinda eyka fyri. Sum dømi um føroysk vørumerkir innan ullvirking kunnu nevast Navia, Sirri, Guðrun og Guðrun, Snældan.

Tá tað veruliga hepnast at skapa eitt vørumerki, fær vøran eitt heilt annað og hægri virði, enn sjálvtt nyttuvirði. Her spæla inn hugtøk sum orginalitetur, autentisk rávøra, burðardygg framleiðsla, "tann góða søgan", sniðgeving o.s.v.

4.0 SAMFELAGSBÚSKAPARLIGA ÍKASTIÐ AV VIRKSEMINUM

Niðanfyri verður lýsing gjørd av samfelagsbúskaparliga árininum, sum virkseimið av ullainnsavnanini og víðari virkingin hevur. Ein samlað samfelagsbúskaparlig greining er vanlig á ein avvigan millum ítøkilig búskaparlig atlit og ikki búskaparlig atlit, herímillum m.a. umhvørvislig og etisk atlit. Ein tílík greining kann tí gerast sera arbeiðs- og tíðarkrevjandi, um farast skal í smálutir innan øll øki. Orsakað av hesum havi eg valt at avmarka ítøkiligu kanningina til at fevna um, hvussu inntøkur og útreiðslur hjá landskassanum verða ávirkaðar av hesum virkseminum (ullavirkingini).

Týdningarmikið er at gera sær greitt, at avmarkingar liggja í samfelagsbúskaparligum greiningum. T.d. er altíð ávís óvissa um framtíðar menningin fer at verða soleiðis, sum ein væntar innan útvalda økið, í hesum føri, hvussu fer eftirspurningurin t.d. at verða eftir ull, hvør prísur kann uppnáast, og hvat fer tað at kosta at fáa ullina til høldar.

Ein annar spurningur er, hvat virði skal setast á teir ágóðarnar, sum ikki beinleiðis kunnu krónuásetast, t.d. umhvørvisliga og harundir eisini etiska trupulleikan av, at ullin verður burturbeind heldur enn at vera gagnnýtt. Hesi virði eru vanlig trupul at kvantifisera í krónum og oyrum, men nevnan er nakar, ið ivast í, at í hesum partinum liggja eisini samfelagsbúskaparlig virði.

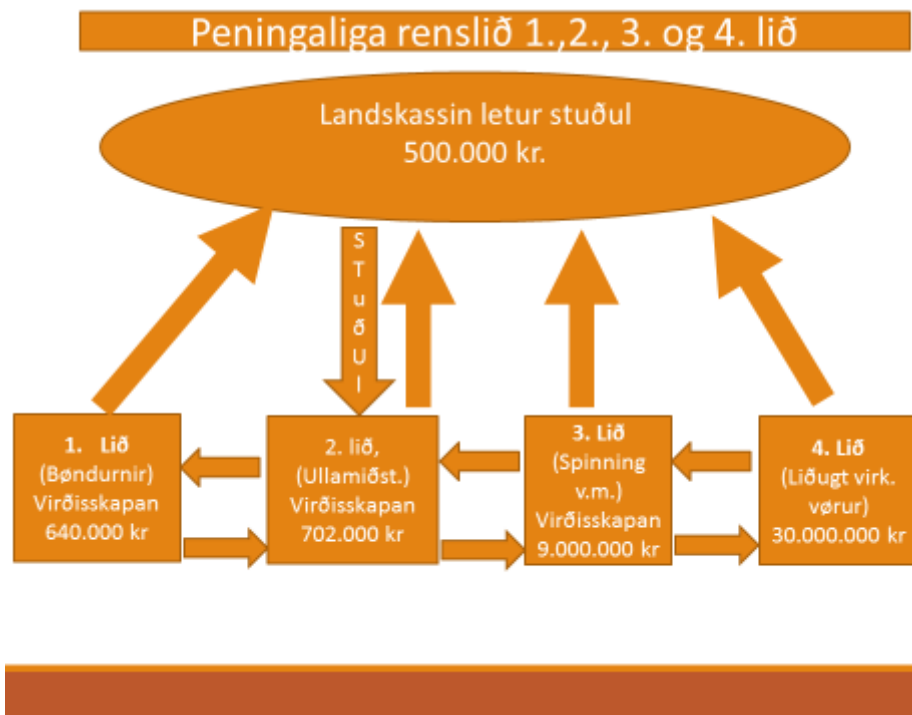
Eisini kunnu stór virði liggja í áðurnevndu móguleikum at skapa merkjavørur (brand), sum fólk vilja rinda eyka fyri, og eisini "góðu søguni" rundan um ullavirkingina. Hesi virði eru tó ikki tikin við í uppgerðini í hesi frágreiðingini.

Í talvu 7 niðanfyri er sett upp peningaliga renslid av virðiskapanini, sum varð víst omanfyri, og hvussu virðisskapannin stendur í mun til landskassastuðulin uppá 500.000 kr. Tey virðini, sum verða skapt, geva øll í hvørjum einstøkum liði avleiddar inntøkur til landskassan.

T.d. kann vísast á, at virðisøkingin í 1. liði, sum er kr. 640.000, er ein beinleiðis inntøkuøking hjá bøndunum. Um vit siga at meginparturin av hesi inntøkuøking fer til økta nýtslu (ikki til uppsparing), og at inntøkan er skattskyldug, so skapar hetta avleiddar MGV- og skattainntøkur til landskassan, og aðrar inntøkur í skapi av ymsum avgjaldum v.m., sum ein økt inntøka og - nýtsla altíð hevur við sær. Sostatt kann longu í 1. liði væntast, at ein hampuligur partur av landskassastuðlinum er vunnin inn aftur, sí dømi niðanfyri.

Tilsvarendi vil økta virkseimið (virðisskapanin) í 2. , 3. og 4. liði viðføra, at potentielt kann upprunastuðulin frá landskassanum uppá 500.000 kr. vinnast innaftur meira enn einaferð, og um væl vil til, fleiri ferðir.

Talva 7: Prinsippskitsa yvir peningaliga renслиð í teimum ymsu liðunum

4.1 Dømi: avleiddar inntøkur til landskassan við øktari lønarinntøku/nýtslu

Fyri at lýsa búskaparliga áriníð, havi eg valt at seta eitt dømi upp har ein persónur fær 100.000 kr. í eyka inntøku, og har øll eykainntøkan er-skattskyldug og har inntøkan eftir skatt fer til økta nýtslu innanlendis.

Av hesi øktu inntøkuni fara t.d. 15 % í skatti til landið (og t.d. 20 % í skatti til kommununa) t.v.s. í hesum føri fara 15.000 kr. beinleiðis aftur í landskassan sum landsskattur. Tá ið øll írestandi upphæddin fer til keyp av vørum og tænaðum í Føroyum (ikki uttanlendis) og einki fer til uppsparing, so fara $(65.000 * 20\%)$ 13.000 kr í MVG í landskassan.

Hugsa vit okkum harumframt, at ein partur av øktu nýtsluni fer til brúksvørur har tollur, punktgjöld og onnur innflutningsgjöld eru lögð oman á kostnaðin fyri vørunar (t.d. brúksvørur sum sigarettir, spritus, góðgæti og aðrar innfluttar brúksvørur), so fer aftur ein partur av hesum kostnaðinum í landskassan, i miðal kunnu vit meta hetta talið til 10.000 kr.

Útfrá hesum roknistykkinum fara sostatt 15.000 + 13000 + 10.000, íalt 38.000 kr. beinleiðis aftur í landskassan av hvørjum 100.000 kr. í øktari inntøku.

Harumframt koma eyka inntøkur í avleiddum inntøkum frá meirsøluni hjá teimum sum selja vørur til viðkomandi, sum fekk eina økta inntøku uppá 100.000 kr, umframt at økta skattainntøkan hjá kommununi eisini vil viðføra ávísar avleiddar inntøkur til landskassan.

4.2. Avleiddar inntøkur til landskassan frá ullavirkseminum

Um vit siga, at sama er galdandi fyri tær øktu lønarinntøkurnar, sum stava frá ullainnsavningini og víðari virkingini, sum víst á í talvu 5, kunnu vit koma til hetta roknistykki:

Lið 1 og lið 2:

Sum tað framgongur av talvu 5 eru samlaðu skattskyldugu inntøkurnar í liði 1 og liði 2, kr 862.000. Við roknistykkinum omanfyri koma sostatt $(862.000 * 38.000/100.000)$ 327.560 innaftur í landskassan.

Í hesum talinum eru ikki avleiddar inntøkur taldar við av meirsølu og øktum kommunuskatti.

Lið 3 og 4:

Potentiellu lønarinntøkurnar í liði 3 og 4 eru, sum tað framgongur av talvu 5 ávikavist kr 4.500.000 og kr. 15.000.000. Sum eg havi víst á, eru sera stórar óvissur knýttar at hesum tølum, men um bara ein minni partur av hesum kann gerast veruleiki og koma til skattingar í Føroyum, er lætt at síggja, at landskassin helst kann vinna veitta stuðulin uppá 500.000 kr. innaftur meira enn einaferð, og helst fleiri ferðir.

Uttan at fara í smálutir við samfelagsligu búskaparligu árinunum annars, kann eisini við góðari vissu staðfestast, at árinini á gjaldsjavna, brutto-tjóðarúrtøku, arbeiðspláss v.m. vilja peika rætta vegin, sí talvu 8 niðanfyri.

Undirstrikast skal, at talan er um sera lítlar upphæddir í tí stóru heildini, men tað, sum telur her er, at samlaða búskaparliga árinid av virkseminum er positivt.

Talva 8. Landsbúskaparliga áriníð av samlaða virkseminum

Samfelagsbúskaparlig árin

Gjaldsjavni	+
Almennu kassarnir	+
MVG	+
Skattur	+
Avgjöld	+
Multiplikatorárin av øktari nýtslu	+
BTÚ	+
Økt virksemi	+
Multiplikatorárin av øktari nýtslu	+
Arbeiðspláss	+
	+
Árin á privata sektorin	+
Økt virksemi innan tøtingarvinnu	+
Multiplikatorárin av øktari nýtslu	+

5.0 BYGNAÐUR – SKIPAN AV ÍTØKILIGA VIRKSEMINUM

Skotið verður upp, at sett verður á stovn ein skipað ullamiðstöð, og at Búnaðarstovan verður miðdepul fyri ullainnsavningini, og harvið kemur at taka sær av at savna inn, flokka, pakka og víðari selja ullina, sí mynd 1 niðanfyri.

Mynd 1. Bygnaður og prinsippskitsa

Viðvíkjandi sjálvari innsavnanini verður støði tikið í sama leisti, sum verður skotin upp í frágreiðingini hjá Búnaðarstovuni frá juni 2010 "Innsavning, flokking og vasking av ull", fyriskipað av Olgu Biskopstø, verkætlanarleiðara, sí mynd 2 niðanfyri.

Í samstarvi við IRF er gjørligt at fáa eina innsavningarskipan, har IRF savnar ullina saman, sum bøndurnir frammanundan hava stungið í sekkir og sett við frammanundan avtalaði støð. Fyrimunurin við hesum er, at IRF frammanundan hevur eina væl virkandi innsavningarskipan og IRF røkkur øll pláss í Føroyum (undantikið Tórshavnar kommunu).

Upplýst er frá IRF, at tey framvegis eru sinnað at taka á seg hesa uppgávu, og møguliga kann partur av – ella allur kostnaðurin av hesum, fíggjast við spardum útreiðslum av, at ull og skinn ikki verða brend/bur-turbeind.

Mynd 2. Skitsa yvir ullainnsavnanina frá bøndunum til Ullamiðstöðina

Myndin omanfyri vísir ymsu liðini í innsavningini.

Við stovnsetan av einari ullamiðstöð kann Búnaðarstovan (og harvið almenni myndugleikin á økinum) tryggja, at førleikar og mannagondir vera bygd upp yvir tíð, og at tiltakið verður varandi.

Við stovnsetanini kann tryggjast, at:

1. neyðugir fíggjarligir og umsitingarligir karmar, eins og hóskaði høli og útgerð verða útvegað
2. skikkaði fólk taka sær av góðskumetingini/flokkingini, og at ullin verður viðgjørð eftir ásettum forskriftum
3. mannagongdir og fullgóð skráseting verður gjørð, so veitarin fær rætta og greiða uppgerð, og at peningur verður útgoldin til røttu tíð
4. neyðug kunning verður veitt til bøndurnar viðv. handfaring av ullini o.a.
5. mál/visióinir verða settar fyri virkseminum.

6. möguleikarnir í norðurlenska samstarvinum innan ullagrannsking verða troyttir.

Í stuttum er talan um at umsita alt virksemi og tryggja fíggjarliga grundarlagið t.v.s. íløgur og rakstur innan ullainnsavnan og virking.

Umframt at taka í móti ull, kann Ullamiðstöðin möguliga eisini taka sær av móttøku av skinum.

6.0 NIÐURSTØÐA

Við stöði í hesi frágreiðing/lýsing er grundarlag fyri at halda at ein skipað ullainnsavnan og virking kann setast á stovn, treytað av, at ein minni stuðulsupphædd kann veitast frá landinum til fyrsta liðið av virkseminum.

Frágreiðingin vísir, at útlit eru fyri, at ullainnsavnan og virking sum heild kann bera seg búskaparliga, og at møguligi landskassastuðulin, sum verður veittur í fyrsta liði, kann vinnast innaftur við avleidda búskaparliga virkseminum, sum ullainnsavnanin og – virkingin førir við sær.

Umframt at høli eru tøk til virksemið á Búnaðarstovuni, so verður mett at hetta virksemi við fyrimuni kann skipast sum ein náttúrligur partur av tí virkseminum, sum er á Búnaðarstovuni. Eisini verður mett, at fíggjarligi parturin av virkseminum við fyrimuni kann skipast, sum inntøkufíggjað virksemi, sambært játtanarskipan landsins.

Við stovnsetan av einari ullamiðstöð kann Búnaðarstovan (og harvið almenni myndugleikin á økinum) tryggja, at førleikar og mannagondir vera bygd upp yvir tíð, og at virksemið verður varandi.

Innsavningin kann við fyrimuni verða bygnaðarliga skipað sum skotið upp í kap. 5 og gjørd í samstarvi við IRF.

6.1 Kjak - fortreytir og næsta stig

Nakrar grundfortreytir mugu verða uppfyltar, fyri at ullainnsavningin og seinni virkingin búskaparlíga skal kunna bera seg. Avgerandi faktorar eru nøgdirnar av ull, sum kunnu savnast inn og eftirspurningurin eftir flokkaðu og pakkaðu ullini.

Harumframt er tað av týðningi, at samstarvið við IRF um innsavningarSKIPANINA kann gerast fyri tann kostnað, sum er roknaður við í hesum riti.

Ein onnur fortreyt fyri tølunum í búskaparlíga partinum er, at virkseimið innan víðari virkingina av ullini fer fram í Føroyum, og at lønarinntøkurnar frá virkseminum koma til skattingar í Føroyum.

Sum víst á eiga viðkomandi aktørar innan økið - Búnaðarstovan, Bóndafelagið, Óðalsfelagið, umboð fyri ymsu fyrítøkurnar innan økið, ferðavin-
nan o.o. - at seta seg saman og orða eina vísiÓN fyri gagnnýtslu av føroysku ullini. Við vísiÓNINI eigur at fylgja ein menningarætlan, sum tekur støði í tí, sum í hesi frágreiðing er skotið upp (um undirtøka er fyri tí), og sum hevur ítøkiligt boð uppá, hvussu byrjast skal her og nú, og hvussu farið eigur at verða fram yvir tíð.

Tað er av stórum týðningi, at allir partar innan virkseimið koma at kenna ein ognarskap til virkseimið, og ikki minst at virkseimi skal kunna verða ein vinningur (ikki ein byrða) fyri bóndurnar, og sostatt kunna skapa grundarlag fyri búskaparlígum fyrimunum eisini í tí liðnum (1. liði á virðisketuni).

KELDULISTI:

Samrøður og fundir:

Óli Kristjan á Torkilsheyggi, Navia

Olga Biskopstøð, Filana

Árni Brattaberg, SIRRI

Gunnvá Mohr, Guðrun og Guðrun

Torbjørn Nystrøm,

Poul Andrias Joensen, IRF

Randi Samsonsen, Tekniski Skúli

Tróndur Leivsson, Búnaðarstovan

Dorthea Joensen, Búnaðarstovan

Skrivligar frágreiðingar:

Innsavning, flokking og vasking av ull, Búnaðarstovan juni 2010, fyriskipað av Olgu Biskopstø,

Uppskot til Innsavningarskipan av Ull, Vinnumálaráðið 2002

Wool - Cultural and Sociological Importance in the Faroe Islands, framløga september 2015, Jens Ivan í Gerðinum

Framløga Guðrun og Guðrun, september 2015

Framløga Árni Brattaberg, september 2015

Uppgerð yvir landbúnaðarframleiðslu í Føroyum, Búnaðarstovan 2006